

МЕТОДИЧЕСКАЯ МАСТЕРСКАЯ

ЭРХИМ ДҮЙ ДҮРШЭЛҮӨӨ

7-дохи ангида буриад хэлээр бэшэмэл хэлэлгэ хүгжөөлгын хэшээл

© Атутова Инна Петровна

Буриад хэлэнэй болон уран зохёолой багша,

А. С. Пушкинай нэрэмжэтэ Буриад-Енгүүдэй дунда хургуули

Росси, 669211, Эрхүү можо, Буриад-Енгүүд тосхон, Подгорно үйлсэ, 1

atutovainna1973@mail.ru

Сэдэб: «Минии тоонто нютаг»

Зорилгонууд:

1) *хургалгын*: хурагшадые бодомжолго оруулхан зураглалга-найруулга бэшэлгэдэ хургалга;

2) *хүгжөөлгын*: хурагшадай аман ба бэшэмэл хэлэлгын хүгжөөхэ; гол шууха асуудал элирүүлжэ, тэрээн дээрэ ажаллаха шадабариин дадал дээшлүүлхэ; мэдээсэл удаа дараалан эмхидхэхэ шадабари хүгжөөхэ;

3) *хүмүүжүүлгын*: түрэл нютагтаа, уран шүлэгтэ дуратай болохын, түрэн гарахан дайдаа гамнажа, Эхэ орондоо үнэн сэхээр ябахын хүмүүжүүлхэ.

Хэшээлэй хэрэгсэлнүүд: ноутбук, интерактивна самбар, мультимедийнэ презентаци.

Хэшээлэй түхэл: холимол хэшээл.

Хэшээлэй янза: үхибүүдые хураха шадабарид, дүршэлдэ хургалгын хэшээл.

Хэшээлэй ябаса:

I. Эмхидхэлэй үе

II. Гол хуби

1. Найруулгада бэлэдхэлэй эхин хүдэлмэри

2. Найруулгын гол хуби дээрэ ажал ябуулга

3. Найруулгын тобшолол дээрэ ажаллалга

4. Рефлекси

III. Хэшээлэй дүн

Хэшээлэй ябаса

I. Эмхидхэлэй үе

– Сайн байна, үхибүүд! Нуугты даа.

– Танилсая. Минии нэрэ Инна Петровна. Би Енгүүд нютагтаа ерээб.

II. Гол хуби

1. Найруулгада бэлэдхэлэй эхин хүдэлмэри.

– Мүнөө би тандаа шүлэг уншахамни, таанад анхаралтайгаар шагнагты. Юун тухай шүлэг бэ?

Буриадай үргэн дайдаа

Булжуухан тоонто нютагтайб.

Бишыхан арюун гуламтам

Буряадхан Енгүүд нэрэтэйл...

– Ямар нютаг тухайб? Энэ шүлэг хэн бэшээб? (нютаг тухай, Буряад Енгүүд нютаг, Владимир Петонов бэшээ).

– Энэ минии тоонто нютаг, минии түрэн дайда, үхибүүд.

– Үшөө нэгэ шүлэгһөө бадаг шагнагты. Энэ шүлэг соо юун тухай хэлэгдэнэб?

Авторай хандаса ямар гэжэ хананабта?

Хананам, ехээр хананам

Харуул, түрэл Эрхэдэйгээ

Хананам хүхюу, шууюур

Хайхан уһатай булагаа.

Улаан, Эреэн хададни

Ухааеи эжэлэн ябагша.

Үнгын сэсэгээр хушаатай

Үргэн Оһомни сээжэдэм.

Үелжэ, зугаалжа ябаһан

Үетэн хододоо хануулдаг.

Ямар нютаг зураглаатайб? (хурагшадай урда темээ элирүүлхын даабари табина).

Эрхэдэй гэжэ нютагай нэрэ хаанаһаа бии болооб?

(Хурагшадта хэлэхэ ажаглалта/ Үгышые һаа, мэдэхэ хурагша хөөрэнэ: Хоогой гэжэ хүн долоон басагатай, табан хүбүүтэй байгаа. Иимэ баян байгаад, нэгэшые аша үгы байгаа. Үглөө бүри бурхандаа мүргэжэ, ашые эридэг байгаа. Тэгшэхэн гэжэ хүбүүндэнь хүбүүн түрэнэ, Эрхэдэй гэжэ нэрэ тэрэ хүбүүндэнь үгтэбэ. Тайлбарилбал, Эрилгэндэ ерэнэн Эрхэдэй (по просьбе рождённый Эрхидэй).

– Ямар бэрхэбши даа, Бата! Түрэнэн Эрхэдэй нютагаа бии болоһон тухай үльгэр хөөрөбэш. Бэрхэш даа!

– Үхибүүд, таанад мүнөө ойлгоо бээт, мүнөөдэр бидэ юун тухай хэлсэхэбиди? — Тоонто нютаг тухай, түрэнэн, гараһан дайда тухай.

– Зүб даа, мүнөөдэр бидэ тоонто нютаг тухай хэлсэхэбди, «Минии түрэнэн (тоонто) нютаг» гэжэ найруулга бэшэхээ бэлдэхэбди.

– Зай, мүнөөдэрэй һара үдэр, хэшээлэйнгээ сэдэб бэшэе.

Словарна ажал.

Эдэ холбуулалнуудтай танилсая. Удхыень тайлбарилая.

Минии тоонто нютаг — моя малая родина.

Минии түрэнэн дайда — край, где я родился.

Минии түрэнэн газар — место моего рождения.

Тиимэһээ «Минии түрэнэн нютаг» гэжэ нэрлэхэдэ болохо.

«Түрэнэн» гэжэ үгэдэ нэгэ түрэл үгэнүүдые ологты (түрэлхид, түрэлгэ, түрэлхи, түрэлтэн, түрэлгын, түрэл г. м.). Хурагшад нэрлээд, удхыень тайлбарилна.

Эдэ үгэнүүдэй үндэһыень харуулагты.

Үхибүүд самбарта бэшэнэ, тобшолол гаргана: бүхы үгэнүүдэй үндэһэн «түрэ».

– Ямар гоё үгэнүүд гээшэб. Хүн бүхэн эхэ эсэгэтэй, олон түрэлхидтэй, түрэнэн газартай, тоонто нютагтай. Түрэнэн нютаг тухайгаа хайшан гээд, юу бэшэхээ бодожо, шэбшэжэ байнат.

Түсэб табилга.

Һайн найруулга бэшэхын түлөө түсэб зохёохо хэрэгтэй. Тиимэ гү?

Би Енгүүдтэ түрөөб, таанад ? (Эрхэдэй нютагта)

Түсэбэй түрүүшын асуудал бэшэе.

1. Эндэ би түрөөб (самбарта багша бэшэнэ).

2. Найруулгын гол хуби дээрэ ажал ябуулга

– Үхибүүд, би Эрхэдэй нютаг тухай фотозурагуудые харуулхаб, таанад газар байраяа танижа, самбарта гараад, нэрыень бэшэхэт (даабариин хүндэшэг байгаад таагаагүй хаань, багша асуудалнуудые хураад, словарна ба үгын талаар лексическэ ажал ябуулна).

Багша слайднуудые харуулна.

1. Эрхэдэй нютагай фотозураг.

– Энэ ямар нютаг бэ? — Эрхэдэй.

2. Эреэн хадын фотозураг

– Энэ юунэй фотозураг бэ? — 3 сэргын.

3. Юун гэжэ нэрэтэйб энэ газар? Хэн мэдэнэб? — Энэ газар Долоогонто гэжэ урданһаа нэрэтэй.

– Долоогоно гэжэ юун бэ? Мүнөөшье тэндэ долоогоно ургана. Энэ үгэ бэшэе.

4. Шаазгайта жалгын фотозураг (манай нютагта «ялга» гэжэ нэрлэдэг).

– Энэ жалгаяа (ялгаяа) танина гүт?

5. Булагуудай фотозурагууд: Зүүн Шэбэр, Баруун Шэбэр.

– Ямар гоё гэшэб! Иимэ гоё булагуудтай байхада. Арюун хайхан, амтатай уһатай.

– Дольён Мадасон эдэ булагууд тухай шүлэг бэшэе. Хэн сээжээр мэдэнэб? Хэлэжэ үгыт. (Дольён Мадасоной «Булаг» гэжэ шүлэг сээжээр нэгэ хурагша уншааар, үгышыё наа, саарһаар уншуулхаар).

– Хайн даа, (хурагшын нэрэ), ямар гоёор уншанах.

– Иимэ гоё шүлэгүүдэй ашаар үзэхэлэнтэ байгаалимнай гансал нюдэнэй бэшэ, харин зүрхэ сэдхэлэймнай шэмэг болоно гэшэ.

– Бидэ Эрхэдэй нютагайнгаа гоё хайхан газарнуудые бултыень танибабди. Долоогонто гэжэ газарай нэрэтэй танилсаабди. Эдэ гоё-гоё газарнуудаа Эрхэдэй нютагай шэмэг гэхэдэ болохо гү? Юун тухай таанад гол хуби соогоо бэшэхэбта? Найруулгымнай гол хуби юун гэжэ нэрлэхээр бэ?

Самбарта: Нютагайм шэмэг (багша самбарта бэшэнэ).

Нютагайнгаа хайхан газарнуудые харахадаа, досоотнай сэдхэлэй ямар байдал тогтодог бэ?

Гоёшоодог, баясадаг, омогорхол түрэдэг — яадаг бэ?

Танай ханахада, юундэ иимэ мэдэрэл түрэдэг бэ? Тааруу баримта шэлэжэ болохо: аба эжын тоонто нютаг; элинсэг хулинсагайм нютаг; үзэхэлэнтэ хайхан байгаалитай; нангин мүргэлтэй газарнуудтай; хадаһаа харахада, ехэ гоё; ой тайгашье, хадашье, гол горхон, булагуудшыё бии; сэбэр агаартай; амилхада хүнгэн г. м.

– Эсээ шалаагүй гүт?

Бэсынгээ шалаае гаргая.

Бэе хорилгын забһар.

Нэгэн, хоёр, бодоёл даа.

Нэнгэн найган тогтоёл даа.

Альгаа ташан наадайл даа.

Арбагашан ниидээл даа.

3. Найруулгын тобшолол дээрэ ажаллалга

Тоонто нютаг тухай оньһон үгэнүүдые һаная (һурагшад харюусана. Жэшэ-энь: Хүнэй дайда хүйтэн, өөрын дайда дулаан).

– Томо болоод, эндэ тэндэ таража, ямаршые хото городуудаар ябахат, ямаршые улад зонтой хөөрэлдэжэ ябахат, тиибэшые хододоо гэртээ, түрэнэн нютагтаа тэхэрхэт. Хэдышые гоё газарнуудаар ябаа һаа, хүн заабол гэртээ бусадаг. Шубуудшые дулаан оронһоо өөрынгөө уурхайдаа тэхэридэг гээшэл даа.

Саашань юун тухай бэшэхэбибди?

Түсэбэйнгөө 3-дахи асуудалынь юун гэжэ нэрлэхэбибди?

Би хододоо түрэнэн газартаа бусахаб (эрьежэ байхаб) (багша самбарта бэшэ-нэ).

–Үхибүүд, харюусагты. Өөрынгөө тоонто нютагтаа дурагүй хүн Эхэ орондоо үнэн сэхэ байжа шадаха гү? — Үгы, хүн нэн түрүүн өөрынгөө түрэнэн газартаа дуратай байха ёһотой.

Дольён Мадасон шүлэг соогоо юун гэжэ бэшэнэб?

Һурагша уншана: Эхэ оронойм эхин, Эрхэдэй нютагни, мэндэ!

Эхэ орондоо дуран хадаа тоонто нютагтаа дуратайһаа эхилдэг бшуу.

Тобшолол: Түсэбэйнгөө 4-дэхи асуудал бэшэе.

Би Эхэ орондоо үнэн сэхэ хүмби (багша самбарта бэшэнэ).

Тобшолол: Үхибүүд, хүн бүхэн өөрынгөө түрэнэн дайдаа үргэжэ, суурхуулжа, сахижа, магтажа ябаха уялга тухайгаа мартаха ёһогүйт. Өөрынгөө түрэнэн нютаг тухай гоёор бэшэхээ оролдооройт.

Би тандаа найданаб.

4. Рефлекс

Би мүнөө таниие синквейн бэшэхыетнай уринаб. Синквейн гэжэ юун бэ? Хэн мэдэнэб? Слайд дээрэ харагты. Бүлэг бүлэгөөрөө ажаллая. Таанадта би хоёр юумэнэй нэрэ үгэхэб. *Нютаг*, *эжы* гэжэ үгэнүүдээр синквейн зохёогты. Багша жэшээ дээрэ харуулна.

Жэшээ: наран

Дулаахан, шара

Шарана, ялалзана, дулаасуулна

Наран дэлхэйе гэрэлтүүлдэг.

Амидарал.

(Һурагшад *нютаг*, *эжы* гэхэн үгэнүүдтэ зохёонһон өөрынгөө жэшээнүүдые самбарта гараад бэшэнэ)

Жэшээн: нютаг

Һайхан, баян

Харагдана, һанагдана, баяжана

Би түрэнэн нютагтаа дуратайб

Дайда.

Тиигээд багша нютаг/эжы тухай өөрынгөө синквейн харуулха аргатай.

III. Хэшээлэй дүн

Багшын тобшолол. Хэшээлэй үедэ иимэ түсэб зохёогообди:

1. Эндэ би түрөөб.

2. Нютагайм шэмэг.

3. Би хододоо түрэнэн нютагтаа бусахаб.

4. Би Эхэ орондоо үнэн сэхэ хүнби.

Найруулгаяа бэшэхэдэтнай ехэ туһатай байха.

Гэрэй даабари. «Минии тоонто нютаг» гэхэн найруулга бэшэхэ.

Нурагшадые сэгнэлгэ. Дүн гаргалга

– Хаанаш ябаа хадаа, хэдыш сэсэн, хургаалтай болоо хадаа, түрэнэн гараһан
дайдаяа ходо дурдажа, дээшэнь үргэжэ ябаарайт.

Эжынгээ нютагта

Эрхим боложо,

Баабайнгаа нютагта

Баян боложо байгты!